

Alegat. 140.

Sprawozdanie

komisji edukacyjnej o przedłożeniu rządowem z projektem ustawy
o języku wykładowym w wyższem gimnazyum w Brodach.

Wysoki Sejmie!

Na posiedzeniu z dnia 31. grudnia 1866 r. uchwalił Sejm Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem na wniosek ówczesnej komisji edukacyjnej ustawę o języku wykładowym w szkołach ludowych i średnich. W niej orzeczono pomiędzy innemi, że w gimnazyum niższem realnem w Brodach język niemiecki będzie wykładowym. Niższe gimnazya zakłada się w tym celu, aby je z czasem, skoro się frekwencya ich wzmoże, uzupełnić, zamieniając je na wyższe. Tak więc też uzupełniono prowizorycznie w ostatnich latach owe niższe gimnazyum czterema wyższymi klasami, tak, że obecnie liczy ono już wszystkie 8 klas, z których 4 wyższe utrzymuje gmina Brodzka. Że zaś Sejm z r. 1866 pozostawił w niższem gimnazyum język niemiecki wykładowym; uzupełniając je powoli jedną klasą po drugiej, zaprowadzono też w nich ten sam język wykładowy, tak, że obecnie faktycznie we wszystkich 8 klasach wykłady w tym języku się odbywają. Jest to prostem następstwem uchwały sejmowej z r. 1866.

Ażeby jednak gimnazyum to uznać za gimnazyum wyższe z tym językiem wykładowym, jaki Sejm w r. 1866 przyznał gimnazyum niższemu, na to potrzeba zmiany albo raczej uzupełnienia dotyczącego paragrafu owjej ustawy.

Potrzeba ta staje się tém niezbędniejszą, że Rada gminna miasta Brodów ofiarowała się z gotowością opłacania rocznych 5.000 zł. a. w. prócz dochodów z funduszu rezerwowego byłej szkoły realnej, ofiarując tak jedne jak drugie na utrzymanie wyższego gimnazyum, dopóki w niem język niemiecki będzie wykładowym. Prócz tego wreszcie zobowiązała się ta sama gmina dostarczyć z własnych funduszków kwotę do 40.000 zł. a. w. wysokości jako dodatek do wyznaczonych ze skarbu Państwa 30.000 zł. a. w. na wybudowanie nowego gmachu gimnazyalnego, również z zastrzeżeniem niemieckiego języka jako wykładowego.

Prowizoryczny nakład tój właśnie treści, zawarty pomiędzy gminą Brodzką a Rządem, przedłożył Rząd krajowej Radzie szkolnej, a ta na pełnym swém posiedzeniu z dnia 31 Sierpnia 1878 r. uchwaliła przedłożyć projekt tój umowy do zatwierdzenia Ministerstwu.

Nieodmiej przedłożył Rząd projekt ten Wydziałowi Rady powiatowej Brodzkiej, a rada ta „w zastępstwie rady powiatowej“ uchwaliła na dniu 17 maja 1879 r. pod przewodnictwem Karola Hubickiego, prezesa Rady powiatowej, i w obecności Alfreda Hausnera, Dr. Wilhelma Ornsteina, ks. Jana Sirko, Artura Schnella i Antoniego Witosławskiego zatwierdzić zarys wzmiankowanej umowy w całej jój osnowie, dodając jedynie tylko niektóre pieniężne warunki, ale nie naruszając w niczem postawionego przez Radę gminną warunku językowego.

Tak więc żadna z władz krajowych nie wniosła ani słowa protestu przeciwko postawionemu przez Radę gminną brodzką warunkowi i żądaniu języka niemieckiego jako wykładowego. Z czego wnosić trzeba, że wszystkie te wymienione władze żądanie gminy uważały za uzasadnione.

Komisya edukacyjna nie ma przeto ze stanowiska prawnego najmniejszej podstawy, aby mógł wystąpić przeciwko proponowanej w przedłożeniu rządowym zmianie ustawy krajowej.

Zachodzi jednak pytanie, czy nie ma innych powodów, aby nie zgodzić się na przedłożenie rządowe?

Jest to niezawodnie rzecz ubolewania godna, że w kraju naszym znajduje się kilkunastotysięczna gmina, domagająca się, aby dzieci jój pobierały naukę w języku niemieckim, łożąca jedynie pod tym warunkiem znaczne na ten cel wydatki. Komisya edukacyjna wyraża swe głębokie ubolewanie nad tém zaślepieniem i tém niezrozumieniem własnej swój korzyści, lecz bądź jak bądź liczyć się musi z tym faktem, a biorąc sobie za godło słuszość i sprawiedliwość dla wszystkich, nigdyby nie chciała ściągnąć na siebie zarzutu, jakoby z mieszkańców kraju chciała gwałtem robić Polaków, jakoby swój język i swoją narodowość narzucać chciała tym, którzy ich nie pragną. Komisya edukacyjna żywi to głębokie przekonanie, że mieszkańcy Brodów niezadługo, może już za lat kilka, dojdą do tego przekonania, że bez gruntownej znajomości języka krajowego, bez wychowania w tym języku odebranego nie potrafią utrzymać się w kraju naszym, nie potrafią, o co im może najwięcej chodzi, wyzyskać materyalnie swego stanowiska, że więc niezadługo prosić będą sami o to, aby do gimnazjum brodzkiego powoli od dołu wprowadzono język polski jako wykładowy. Dopóki jednak to nie nastąpi, dopóty nie może komisya edukacyjna pragnąć, aby gimnazjum brodzkiemu przemocą narzucono język polski.

Zważywszy przeto, że przedłożenie rządowe jest tylko prostą konsekwencją ustawy uchwalonej przez Sejm w r. 1866;

zważywszy, że gimnazjum brodzkie utrzymuje się w przeważnej części z funduszków gminy bez wszelkiego dodatku z funduszków krajowych;

zważywszy, że tak mieszkańcy Brodów jak uczniowie tegoż gimnazjum w przeważnej większości uważają język niemiecki za język swój ojczysty;

zważywszy, że przeciw zaprojektowanej umowie nie doszedł do wiadomości komisji ani jeden głos protestu ani od władz krajowych i autonomicznych ani od ludności miasta Brodów lub powiatu brodzkiego;

zważywszy wreszcie, że komisya, nie mając podstawy, na której, w obec uczynienia zadość wszystkim w tym razie wymaganym przepisom, prawnie oprzećby mogła wniosek podaniu przeciwny, nie chciałaby przemocą narzucać mieszkańcom Brodów języka, którego nie pragną, wnosi komisya edukacyjna:

Wysoki Sejm raczy uchwalić następującą ustawę:

U s t a w a

zmieniająca ustęp d. artykułu V ustawy z dnia 22 czerwca 1867 Nr. 13 d. u. k. o języku wykładowym w szkołach ludowych i średnich królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Zgodnie z uchwałą Sejmu mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem postanawiam, co następuje:

Art. I.

Ustęp ostatni d. artykułu V ustawy z dnia 22 czerwca 1867 Nr. 13. d. u. k. o języku wykładowym w szkołach ludowych i średnich Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem w dotychczasowem brzmieniu:

d) „Dopóki ustawa krajowa inaczej nie orzecze, pozostaje „język niemiecki w dotychczasowym zakresie wykładowym w gimnazyum II we Lwowie i gimnazyum niższém „realném w Brodach“

znosi się i ma na przyszłość opiewać, jak następuje:

d) Dopóki ustawa krajowa inaczej nie orzecze pozostaje język niemiecki w dotychczasowym zakresie wykładowym w gimnazyum II. we Lwowie i będzie wykładowym także w gimnazyum w Brodach.

Art. II.

Wykonanie niniejszej ustawy polecam Memu Ministrowi wyznań i oświecenia.

We Lwowie dnia 16 lipca 1880.

Przewodniczący:

Dr. Majer w. r.

Sprawozdawca:

Dr. Xawery Liske w. r.

